

Подвійна гра в чотири руки
Ірэн Витальевна Роздобудько

Юна Марія Гурчик обожає дві речі: детективи доктора Шерла та розслідування загадкових злочинів. Ось і цього разу норовлива генеральська дочка не може відмовитись від нової справи! Убито талановитого інженера, а з його дому викрадено креслення нової моделі аероплана. Ниточка розслідування приводить Мусю до пароплава «Цариця Дніпра». Десь на його палубі серед респектабельних пасажирів зачаївся вбивця... Не вагаючись, відчайдушна дівчина вирушає у смертельно небезпечний круїз. Під підозрою всі! Та не всі виживуть...

Ірен Роздобудько

Подвійна гра в чотири руки

Передмова

Гра в десять рук

Як на мене, всі твори Ірен Роздобудько – кінематографічні.

З кожної книги міг би вийти не тільки непоганий фільм, а й потужний блокбастер. Недарма ж іще 2008 року на міжнародному кінофестивалі телевізійних фільмів «Маслина-Олива», який проходив у місті Бар у Чорногорії, Роздобудько отримала першу премію в номінації «Кращий сценарій» за фільм режисера Володимира Тихого «Гудзик», знятий за однойменним романом автора.

Взагалі за книгами Роздобудько (і її ж сценаріями) знято кілька фільмів. Крім уже згаданого «Гудзика» – «Осінні квіти» (роман «Зів'ялі квіти викидають», реж. А. Сейтаблаєв); «Пастка» (роман «Пастка для жар-птиці», реж. С. Лисенко), а також за оригінальними сценаріями – «Таємничий острів» (реж. В. Тихий), «Почати з початку. Марта» (реж. О. Копилов), «Поводир» Олеса Саніна, де Ірен була одним зі співавторів і який нині номінується на «Оскар». Роботу в кінематографі вона не припиняє, має безліч замовлень і

синописів, котрі – до певного часу! – ще лежать у неї «в шухляді».

Кінороман «Подвійна гра в чотири руки» – один із таких «завтрашніх фільмів».

Тому жанр, обраний автором, – не випадковий. Певно, по-справжньому оцінити його можуть ті, хто має професійні стосунки з кіно. Адже в цьому пригодницькому, авантурному детективі автор навмисно уникає того стилю, за яким можна впізнати будь-який твір Ірен Роздобудько.

Саме в цій книзі надається перевага візуалізації дії, а не метафорі. І саме тому кожному «сцену» – себто розділ – можна не тільки прочитати, а й побачити у власній уяві.

Гадаю, що якби такий фільм було знято – і знято на гідному рівні, – він зацікавив би будь-якого глядача. Адже тема, як кажуть кінематографісти, «смаченька»: Київ початку ХХ століття, кілька загадкових убивств – у Санкт-Петербурзі і на пароплаві, що здійснює розважальний рейс уздовж берегів Дніпра. Убивства тісно пов'язані з політикою, а розслідування – з коханням.

Автор водночас ненав'язливо зачіпає і цікаві історичні факти: саме на початку ХХ століття було задумано перші морські лайнери, з борту яких міг злітати військовий літак. І називає забуті імена. Скажімо, мало хто знає, що саме в Києві жив і працював конструктор перших в Україні дирижаблів інженер Федір Фердинандович Андерс, доля якого потребує окремого дослідження, що в Києві існував потужний авіаційний гурток, із якого вийшло багато відомих винахідників і пілотів. Саме з їхньої майстерні, за романом, було викрадено креслення потужної повітряної зброї. І це викрадення потягнуло за собою низку злочинів. Їх, як і належить у класичному детективі, розслідує доволі чудернацька парочка головних героїв: усунутий від справ слідчий-невдаха Олексій Крапка з Києва і норовлива генеральська донька з Санкт-Петербурга Муса Гурчик. Головні, та й другорядні герої виписані жваво і виразно, що завжди імпонує кінорежисерові й додає «кінематографічності» роману. І ще раз хочу наголосити: мене, як кінематографіста, у цій книзі перш за все захоплюють блискуче побудовані сцени і діалоги.

А ще вражає нова несподівана іпостась письменниці, котра не втомлюється дивувати читача своєю багатогранністю.

І завжди «грає в десять рук».

Валентин Марченко, кінорежисер вищої категорії, заслужений діяч мистецтв України

* * *

Київ. Газета «Відомості», 5 січня, 1911 рік «Світське життя»

«...Учора в новому приміщенні публічної бібліотеки відбувся зимовий благодійний аеробал.

На балу були присутні: його світлість генерал-губернатор київський, подільський та волинський Федір Федорович Трепов, голова міської Думи, кавалер ордена Почесного легіону його світлість Іполит Миколайович Дьяков із дружиною, всі представники міської думи з дружинами, а також повноважні послы, купці вищої гільдії, професура, відомі адвокати, лікарі, літератори, інші представники еліти та іноземні гості.

Публіку розважали три оркестри і балет міського театру.

На запрошення його світлості пана Дьякова, за сприяння якого, як відомо, було створено понад тридцять п'ять моделей аеропланів, свою надзвичайну доповідь зробив мало відомий у світському товаристві інженер Федір Фердинандович Андерс. Він закликав поважне товариство зробити внески в асигнаціях на будівництво повітряного судна, котре, за його словами, «прославить наше рідне місто», і натякнув, що «надзвичайний летючий корабель», котрий нині розробляється авіаторами-аматорами в майстернях механічного гуртка Київського політехнічного інституту на секції повітряного плавання, може надати імперії значні переваги у будь-яких бойових діях...»

Київ. Газета «Відомості», травень, 1911 рік «Кримінальна хроніка»

«Розбійницький напад на майстерню Київського товариства повітряного плавання.

Уночі невідомі розгромили майстерню авіаторів, розташовану в самому центрі міста – на розі Хрещатика та Прорізної. За першими повідомленнями поліції, напад, швидше за все, було вчинено нігілістами або радикально налаштованими представниками неканонічних сект і буде трактований як хуліганство.

У майстерні розтриті меблі й моделі аеропланів, розбитий посуд та інше майно.

Оскільки погром було вчинено вночі, жертв і постраждалих немає. Поліція веде розслідування...»

* * *

...Віктор Передері грав на роялі.

Віктор грав на роялі і думав про те, що це була б непогана фраза для початку роману.

Любовного.

Адже любовний роман був для нього новинкою, чимось забороненим для його прагматичного розуму, чимось соромітним та недоступним.

Жадібними ніздрями (і всіма, звісно, фібрами душі) він відчував терпкий аромат парфумів «Жасмин».

Це було диво – наскільки збігаються смаки! У всьому.

Навіть у виборі аромату. Його улюбленого.

А ця музика!

Нетривіальна.

Не який-небудь заспіваний бульварний романс, а – надзвичайна, яку він ретельно видобував зі старовинного нотного сувою, немов розгадував манускрипт.

А цей глибинний зміст давньої пасторалі, котру треба співати мовою оригіналу – з дивними словами, які здатен збагнути лише справжній поціновувач!

Нетривіальний зміст...

Те, що він любить, те, на що очікував усе життя.

І нарешті знайшов.

Дивним було й те, що ніяких передумов до такого блаженства не було.

І не могло бути!

Адже він ніколи не сподівався, що когось може привабити його рябе від дитинства обличчя, широкі уста з ненависною перетинкою посередині і тонка червона, мов у

гиндика, шия з гострим кадиком. І те, що він – звичайний інженер, хоча й зі званням офіцера морського флоту.

Беручи черговий акорд, Віктор ще раз жадібно вдихнув повітря.

Аромат жасмину ледь чутно відгонив гнилизною ріки: Нева текла прямо під вікнами його апартаментів. Але зараз його не дратувала ця виснажлива вологість, що зазвичай провокувала алергію і нежить.

Легкий рух за спиною і другий стілець, який стояв з лівого боку від нього, перед роялем, чітко говорили йому про те, що це не сон.

Що віднині він не сам-один, що гра в чотири руки не предмет його хворобливої уяви, а дійсність. Варто лише озирнутися, щоб груди наповнились гарячим, нестерпним вогнем у передчутті ночі...

Мріючи про наступні кілька годин, котрі – о дивні колізії долі! – можливо, триватимуть до ранку, Віктор не квапився озирнутися. Аби не злякати свого щастя, аби воно не випурхнуло в прочинене вікно.

Він чув, як ллється в келихи шампанське, як дзеленчать бокали і шипить, осідаючи, піна.

І – грав, грав...

Аж доки відчув легенький, невагомий дотик до шиї, від якого аж до п'ят пронизало приємне тепло. А далі перейшло у палкий жар.

Він пробіг пальцями по клавішах і...

...впав на них головою, зробивши останній акорд, не прописаний у пожовклому нотному сувої...

Санкт-Петербург, 13 травня, 1911 рік

...Муся терпіти не могла двох речей: засинати і прокидатися.

Засинати – бо вважала, що сон марнує час, відбирає частину життя, а прокидатися – тому що її сни зазвичай були кольоровими та насичені подіями.

У таких протиріччях Мусі завжди було важко знайти золоту середину.

Вона її і не шукала, адже завжди була максималісткою.

Щільні оксамитові штори затуляли світло, але блідий промінець все ж таки прокрався до спальні і прохолодною указкою, мов учителька гімназії, безцеремонно вказував на суцільний безлад, який Муся полюбляла звечора залишати у своїй кімнаті.

Була б матуся живою, певно, не допустила б цього!

На килимі – капці, панчохи з підв'язками, спідниця, трохи далі від неї – нижня, корсаж, сорочка. Ніби хтось речами прокладав шлях до ліжка.

Довкола ліжка було не краще: купами і стосами валялися книжки і брошури з круглими жовтими слідами на сторінках від кухлика з чаєм.

Саме ж ліжко, мов осіннім листям, було притрушено різного штибу газетами і журнальчиками – «Вісник поліції», «Поліцейські відомості», «Відомості с. – петербургського градоначальства і с. – петербургської міської поліції».

Муся, а точніше Марія Матвіївна Гурчик, донька обер-поліцмейстера санкт-петербургського розшукового департаменту, генерала Матвія Івановича Гурчика, була справжньою книгоманкою.

Проте коло її уподобань торкалося досить дивного і не властивого панночці такого ніжного віку читива.

«Криміналістична ідентифікація», «Побудова і аналіз версій», «Засоби криміналістичної експертизи та техніка фіксації доказів», «Різновиди ідентифікації людини» – ось чим був усякий перський килим довкола ліжка.

Усі брошури були рясно покреслені олівцем, загнуті сторінки робили їх пухкими, схожими на торт наполеон виробництва кондитера Пошибеева. У центрі цього нічного книжкового натюрморту знаходилася досить нова брошура понурого сірого кольору, типово белетристична, з красномовною назвою «Ескорт у смерть» під авторством такого собі «писайла», відрекомендованого на обкладинці як д-р Шерл.

Сама ж панянка перебувала під жмутками цього листя, мов лисиця в норі.

Її голова, за улюбленою звичкою, була накрита подушкою – зверху виднілася лише рука.

Тому Муся не могла чути, як із вулиці в прочинену хвіртку линуть голоси юних газетярів:

– Останні новини! Вранішній випуск! Небезпечний злочинець Петро Шнур вирвався на волю!

– Сенсація дня! Поліція спіймала облизня: злодій Петька Шнур втік із в'язниці! Подробиці – тільки у нас!

– Втеча століття! Усі під загрозою! Помста злочинця поліцейським буде безжальною!

– Хто перший стане жертвою завзятого втікача?!

– Вранішній випуск! Останні новини!!!

Під подушкою ж панували тиша і темрява.

І так тривало б іще години зо дві, якби до дівочої спочивальні не увірвався сам генерал Гурчик.

Із високо піднятою рукою, що стискала жмуток вранішніх газет, розпашілий і скуйовджений, він нагадував Зевса-громовержця Критського.

За ним навшпиньках прокрався лакей Аристарх і боязко зупинився на порозі, готовий у будь-яку мить підхопити хазяїна попід руки в разі апоплексичного нападу.

З-за його плеча виглядала покоївка Лизавета з пляшечкою нашатирного спирту в руках.

Генерал зашелестів над рукою доньки газетами.

Але це не призвело до жодного зрушення.

– Догралася?! Дострибалася?! – гнівно вигукнув він.

У відповідь рука трохи ворухнулася, зі стиснутого кулачка вистрелив вказівний пальчик, сонно похитався у повітрі – мовляв, тихо, я мушу додивитися сон – і рука міцніше притисла до голови пухову мереживну подушку.

Поглянувши на Аристарха, чи не побачить зайвого, генерал потягнув за ковдру, відкриваючи на загальний огляд ніжне дівоче плече.

З-під подушки визирнуло незадоволене і сонне око чистого блакитного кольору.

– Ось! – генерал знову потрусив над оком жмутком газет. – Я так і знав: догралася.

Усівшись на край ліжка, з якого, мов порошок, посипалися журнальчики і брошурики, прочитав

рядки зі шпальти:

– «...психічно неврівноважений злодій на прізвисько Шнур сьогодні вночі здійснив нахабну втечу по дорозі до місця ув'язнення. Як передбачають експерти, цей звір у людській подобі одержимий жагою кривавої помсти, котру під час суду привселюдно пообіцяв здійснити над донькою нашого славетного... – на цьому місці генерал задоволено гмикнув і повів далі: – ...славетного обер-поліцмейстера Санкт-Петербурзької поліції, його високості генерала М. І. Гурчика»!

Славетний генерал відкинув подушку і суворо зиркнув на улюблене чадо:

– Що тепер робити?! Догралася в слідчого!!! Я так і знав!

– Котра година? – почулося з-під знову натягнутої на голову подушки.

Аристарх поважно кивнув Лизаветі: зараз точно знадобиться пляшина з нашатирем.

Так і сталося.

Генерал схопився за серце і заковтав повітря.

– Що? Що?! Яка година?!

Схопився і закружляв довкола ліжка, немов чукотський шаман, кульгаючи на праву (колись поранену в бою) ногу.

– Тут смертю погрожують – а їй кохфій подавай!

Він знову затрусив газетами над милою білявою голівкою, що нарешті визирнула зі свого сховища і жалісно спостерігала за зворушливими рухами татуся.

– Казав же, попереджав: не лізь не в свої справи! Ач бач: у нишпорки їй закортіло! Подвигів!

Його погляд упав на стоси журналів і книжок, розсипаних довкола ліжка.

Спересердя генерал розворушив їх ногами так, ніби бродив в осінньому лісі.

– Що читаємо?! Хіба це дівоче читання?! Що тепер з тобою робити?!

Набігавшись і досхочу потоптавши небезпечну для дівочого виховання пресу, Матвій Іванович картинно зупинився посеред кімнати, по-наполеонівськи застав праву руку за вилогу оксамитового турецького халата.

Аристарх зітхнув із полегшенням: добра ознака, нападу не буде.

Генерал викинув у повітря ліву руку і театральні виголосив:

– До села! До тітоньки! У глушину! Глобино!!!

– Чому не до Саратова? – визирнуло нарешті з-під мережива нахабне сонне личко.

Але генерал Гурчик уже повністю тримав себе в руках.

– Потяг за дві години, – спокійним голосом промовив він. – Усе. Жарти скінчилися.

Він знову присів на край ліжка і був неабияк задоволений побачити нарешті дійсно схвильоване обличчя доньки.

– Татусю... – благально промовила вона.

Генерал узяв її за руку, мимоволі милуючись виразом світлих очей, що так нагадували йому давно померлу дружину Полінку.

– Не сперечайся, душе моя, – миролюбно промовив він. – Петька Шнур дійсно тобі погрожував. Ти в розслідування даремно втрутилася. І на суді даремно свідчила. Не послуhalась мене – от тепер і маємо...

– Але ж, таточку, якби не я, Іполит Вікентійович його б і досі шукав...

– О господи, можливо, й так, але хіба це жіночі справи? – тяжко зітхнув Матвій Іванович. – Заміж тобі треба. Негайно. Може, дурниці з голови вивітряться. Була б жива Поліночка...

Унизу, у прочинених дверях, почувся рух – дзенькнув дзвоник, дмухнув вітерець, заворкотів бас швейцара.

Генерал кивнув Аристарху – піді поглянь, що там іще – і знову повернувся до принішклої доньки.

– Була б жива мати, – продовжував він, – дала б тобі належне виховання. А так – бідна моя голова! – на повідку в тебе йшов: хочеш книжки – ось тобі книжки, коней хочеш – на тобі коней, фехтування – ось тобі вчитель. Медичні курси при університеті – будь ласка! Бонну одну за другою звільняв за першим твоїм проханням! Та нудна... та дурна... та вишивати навчає... А що вийшло?!

– Що вийшло? – підхопилася Муся, обняла Гурчика за шию, обеззброїла переможно – зливою поцілунків.

Удаючи сердитого, генерал виплутався з її рук:

– Не підлабузнюйся. Усе одно поїдеш до Параскеви Іванівни. Вона давно на тебе чекає. Та й мені буде спокійніше, поки Шнура не спіймаємо. Збирайся. Відвезу тебе на вокзал.

Муся накопилила губи.

Хотіла щось сказати – не встигла: до кімнати увійшов Аристарх.

Хіба що вухами не прями, мов кінь з переляку, поглянув на Мусю в нічній сорочці, відвернувся шанобливо:

– Пробачте, панночко, – і до генерала: – Там...

– Ну? – зморщився Гурчик, прикриваючи доньку ковдрою.

Пожувавши повітря і втупившись очима в перський килим, Аристарх видихнув:

– Там... Іполит Вікентійович прийшли. Кажуть, невідкладна справа. Я їх до кабінету завів.

– Що там іще? – пробурмотів Гурчик, підводячись і киваючи Мусі – мовляв, збирайся негайно: рішення прийнято і оскарженню не підлягає.

Уже з порогу вона почула тихий шепіт Аристарха:

– Смертовбивство...

Генерал Гурчик швидко посунув до кабінету.

Муся схопила пеньюар і, на ходу застібаючи гудзики, вискочила слідом за батьком.

Ну дійсно: справжня нишпорка!

* * *

Двері кабінету, на щастя, залишились прочиненими.

Але перед ними, витягнувши шию і вдаючи з себе мармурову статую, стояв Аристарх. Помітивши панночку, зашарівся, але пост не покинув.

Муся показала йому ручкою: мовляв, ад'ю – на кухню! На що вірний лакей, провагавшись зо хвилину, вирішив зреагувати адекватно, а кажучи простіше – ретирувався вбік місця призначення. Сперечатися в цьому домі з панночкою – собі дорожче. Тим паче що хвилин за десять почнеться сніданок і варто було б поглянути, чи задіювати в цьому процесі молодшого лакея Феофіла, а чи обійтися малою (власною) кров'ю.

Змінивши на посту Аристарха, задоволена Муся припала оком до шпарини.

І ось що побачила.

Матвій Іванович стояв біля свого столу, вкритого зеленим сукном, читав якусь депешу. Перед ним переступав з ноги на ногу (через замалий розмір нових модних штиблет) його перший помічник Іполит Вікентійович Калетніков, а по-Мусьчиному – «прилип-прилипайло».

Стежачи очима за начальником, Іполит намагався доповнити читання своїми коментарями і нервово поглядав на годинник, що цокав на протилежній стіні.

– Мертвий. Уранці покоївка знайшла... Лежав обличчям на клавішах...

– Що? – відірвав погляд від аркушу генерал.

– Так. На клавішах рояля. Обличчям. Кульових або ножових поранень немає. Слідів удару тупими предметами – також.

– А чого ви вирішили, що його вбито?

– Ну... Він здоровий був. Шампанське пив. Шоколад на столі... Чого б йому помирати? На шиї, за свідченням медика, дивний отвір синюшного кольору. Розтин покаже, чи немає в крові хімічних речовин...

– Пограбували?

– Сейф відчинений. Але гроші на місці. Начебто нічого не забрали...

– А креслення? – скинув погляд на підлеглого Гурчик. – Креслення в сейфі є?

– Креслення? – розгублено повторив Іполит, розуміючи, що питання поставлене не просто так, клацнув підборами нових (чорт би їх забрав!) штиблет: – Ніякого креслення не знайдено!

Генерал Гурчик, який після вранішньої розмови з донькою ледве набув свого звичайного кольору обличчя, знову покритися червоними плямами.

Ех, татусь швидкий на полум'я, мов сірник, подумала Муся.

Той вічний залізний сірник, який вона бачила на балу в якогось японського посла: чиркнув-клацнув – і горить вічним вогнем.

– «Нічого не взято»? – ядуче перепитав він підлеглого. – Та у цих кресленнях уся наша стратегія! Сам адмірал військового флоту доручив нам взяти цього... цього Віктора Передері під посилену охорону. Охорона була?

– Відпустив він її увечері... – розгублено сказав Іполит.

– Профукали секрет державного значення! «Нічого не взято»!!! – знову зарепетував генерал.

Він зробив пару гарячкових кіл кабінетом так само, як кілька хвилин тому здійснював подібний марш-кидок Мусяною спочивальнею.

Іполит стежив за ним самими зіницями, боячись поворухнутися.

Однак вставив слово:

– Так, ваше світлосте, ніхто ж не знав, що він ті креслення вдома тримає.

– «Ніхто не знав»? «Ніхто не знав»? Я знав! Тому і охорону велів поставити...

Матвій Іванович, випускаючи пару навіть із вух, повалився у своє високе крісло.

Муся не витримала.

Розчахнула двері, швиденько налила в склянку води з карафи, підсунула татусеві анісові краплі.

– Випийте, таточку!

Генерал поглянув на неї крізь примружене око, скривився.

– А ти тут чому? – промовив слабким голосом. – Підслуховувала?

– Пийте, пийте. До дна! – наказала Муся, тримаючи склянку біля його тремтячого підборіддя.

Матвій Іванович слухняно ковтнув останню краплю, втупився очима в доньку.

– Речі зібрала? – тяжко зітхнув. – Прийшла біда – відчиняй ворота...

Залізний сірник погас.

Муся, усе ще тримаючи склянку біля обличчя генерала, кинула погляд на Іполита, що стояв, витягнувшись, мов чапля.

– А від чого він помер? – запитала.

Іполит набрав поважного вигляду, вклонився генеральській дочці:

– Ми так собі гадаємо, Мар'є Матвєвно, що суб'єкт отруений безпосередньо через вживання алкогольного напою, а саме шампанського вина «Blanc de blancs», що означає «біле з білих» і виробляється з винограду сорту «шардоне».

Іполит Вікентійович у присутності Мусі полюбляв виглядати освіченим.

– Та кому ж це ви, шановний пане, доповідь робите?! – підстрибнув врятований від серцевого нападу генерал Гурчик.

Дійсно, подумав Іполит Вікентійович, і чому ця дівчина такий вплив на всіх має...

– Так Мар'я ж Матвєвна запитали, – ніяковіючи, пояснив він.

– От через таких добродіїв, як ви, вона зараз у небезпеці! Забагато їй байок розповідаєте. А вона і рада!

І до Мусі:

– Зібралась? Їдьмо на вокзал!

І у двері, де вже маячив вірний лакей:

– Аристарху! Закладай фаєтон – панночка після сніданку від'їжджає!

– Вас, Матвію Івановичу, на місці злочину чекають, – наважився нагадати Іполит.

– Знаю. Дорогою заїдемо, – сердито буркнув той і був оглушений вигуком «Ура!», котрий цілком по-армійському дзвінко видала Муся, заплескавши при цьому в долоні.

І вискочила з кабінету – переодягатися. Тільки зараз згадала, що стоїть перед Іполитом Вікентійовичем в самому пеньюарі.

Гурчик знову тяжко зітхнув, киваючи услід:

– Вимучила мене... Слідчим хоче бути...

– Але ж, шановний Матвію Івановичу, Мар'я Матвевна дійсно допомогла нам Петьку Шнура впіймати. Якби не її досліди з відбитками ступні в багнюці – ми б інших доказів і не мали...

– Авжеж, – не без гордощів відповів генерал Гурчик, – розуму в неї палата. Сам дивуюсь. Їй би хлопцем народитися...

І, згадавши недавню розмову, насупив брови:

– Але якщо ти дівицею на світ прийшла – будь ласка, йди заміж. І – ніяких фанаберій!

Іполит почервонів, клацнув затисними штиблетами і поспішив відкланятись: мусив чекати внизу, доки генерал з донькою зберуться в дорогу.

* * *

Зібралися десь по десятій.

Могло бути й раніше, якби Матвій Іванович не вдався до ретельної перевірки Мусиного багажу: до тітки треба їхати «в людському» вигляді.

Тому її пошита Лизаветою за останнім словом паризького кутюр'е Поля Пуаре спідниця-брюки негайно була замінена на довгу чорну «дзигу» і сувору білу блузу з високим коміром. Вміст усієї валізи генерал перевірів під гнівне сопіння Мусі, яка не зронила ані слова. Навіть коли, червоніючи і пирхаючи, генерал жмутком вкинув туди кілька ненависних корсажів і купу іншого непотребу, що повинні носити панянки вісімнадцяти років. Проте викинув помаду і пудру «Помпадур».

А от «ручну поклажу» перевірити не вдалося – спішив.

А дарма!

Адже, крім великої валізи, Марія Матвіївна Гурчик мала й те, що погодилася б віддати хіба що ціною власного життя.

По-перше, зв'язала охайною купкою з десяток книжок свого улюбленого доктора Шерла, ретельно замаскувавши зверху і знизу романами Жорж Санд і мадам Убліе.

По-друге, зібрала «лікарський саквояж», де, за її «чесним словом», мали бути ліки й інші медично необхідні для дівчини речі.

Ніяких ліків там, звісно, не було.

А були зовсім інші речі.

Скажімо, скляна колбочка з графітом, власноруч наструганим з олівців, віхтик з дрібним піском, пензлики різного калібру, пляшечка з сірчаною кислотою і ще купа пробірок і реторточок, наповнених невідомою рідиною різного кольору, медичні щипці, скальпель, обценьки.

Окремо варто було б розповісти про набір збільшувальних скелець, пінцетів і ланцетів, охайно нарізаний стосиками м'який папір, що ним промокають чорнила, і насамкінець – коробка театрального гриму (таємно придбана у клоуна за два рублі асигнаціями в пересувному цирку-шапіто), який конче необхідний кожному порядному шпигуну для зміни зовнішності!

Промахнувся Матвій Іванович і з супроводом: взяти з собою Лізу Марія Матвіївна навідріз відмовилась, мовляв, вона тут татусеві згодиться. А наймати компаньйонку не було часу, адже генерал квапився на місце злочину.

Муся побожилася, що сидітиме у вагоні тихо і мирно до самого Глобино і ніяка наглядка їй не потрібна.

Вийшли до фаєтону, кожен у своїх думках.

Повантажились.

Іполит подав Мусі руку – довелося спертися, хоча Муся не любила таких м'яких вологих рук, підштовхнув під лікти генерала.

З метою безпеки панночки підняв верх, сів поруч.

Фаєтон гойднувся, мов човен.

– Рушай! – наказав генерал. – Спочатку на набережну. Там зачекаєш – і потім на вокзал!

Іполит назвав адресу.

Фаєтон рушив...

У ту ж мить з темної арки, що трималася на плечах групи оголених каріатид і атлантів, вистригнула чорна тінь і, ставши на закорки екіпажу, приєдналася до від'їжджаючих...

* * *

Біля під'їзду на набережній уже крутився цікавий люд.

Довелося кучеру трохи попрацювати пужалном, щоб розігнати загату роззяв.

– Почекаєш тут, – наказав доньці Гурчик.

Але Муся зі своїм саквоюжєм уже стояла в юрмі біля під'їзду і, як усі, витягувала шию вбік санітарів, що саме виносили з темряви ноші, накриті білим простирадлом. Під ним вгадувалися обриси худого видовженого тіла.

Генерал з Іполитом, що розчищав дорогу начальнику гострим ліктем і криком «Поліція!», поквапились зупинити процесію.

Санітари стали.

Натовп (серед гультяїв, прикажчиків із сусідніх яток та інших роззяв товклися тут навіть бонни з дітьми і дами під мереживними парасольками) хитнувся вперед.

Іполит, широко розвівши руки, відтіснив цікавих, пропустив генерала, відкинув край простирадла, крадькома кидаючи погляд на Мусю: чи не в захопленні вона від таких його рішучих дій.

Муся дійсно була в захопленні, адже через плече татуся жадібно оглядала смутне видиво, що відкрилося її очам.

Небіжчику було років тридцять.

На його посинілому обличчі (Муся відзначила, що синява розливалася від шиї) застигла блаженна посмішка, пальці обох рук розчепірені, ніби нещасний усе ще брав свій останній акорд.

Гнівно зиркнувши на доньку, генерал почав підійматися на третій поверх апартаментів.

На сходах так само товклися цікаві – покоївки, лакеї, кухарки.

Схлипували, накладали на себе хресні знамення і коливалися, мов водорості, шанобливо пропускаючи генерала до високих прочинених дверей, звідки долинали тихі голоси поліцейських.

Генералу стало не до Мусі.

А вона, перетворившись на тінь чи, краще сказати, мишу, тихо почала орієнтуватися на місцевості, вловлюючи кожне слово з доповіді околотоного.

У просторому залі-приймальні (Муся відзначила, що померлий інженер жив досить заможного) стояв круглий дубовий стіл на лакованих гнутих ніжках у формі оголених сирен, що здіймаються з хвилі морської (претензійно і недешево, подумала Муся), десять стільців у стилі бароко (протертим виявився лише один, з чого Муся зробила висновок, що небіжчик не вельми часто приймав гостей), на вікнах висіли щільні подвійні штори (певно, захист від вологості, вирішила Муся, небіжчик був теплолюбним), біля вікна – канапе, точніше, досить кокетлива козетка з різьбленими позолоченими бильцями і високою спинкою, оббита ніжно-рожевим шовком. Теж жодним чином не протерта.

Постріляла очима і по різних предметах та предметиках.

Позолочені канделябри з викрутасами, картини у важких рамах з морськими пейзажами, швидше за все копії.

Усе начищене, усе блищить.

У кутку, ближче до штор, майже за ними – високий сейф зі шпариною у формі лев'ячої пащеки.

Підробка, подумала Муся, у таких сейфах хіба що вино витримувати.

Наставила вуха, дослухаючись до тихого бурмотіння генерала, який оглядав сейф.

– Зламу не було... – бурмотів той. – Відімкнено ключем. Певно, на довірі спрацювали.

І обернувся до околотоного:

– А чи правда, що на клавішах головою лежав?

Околоточний підтягнув черево:

– Чиста правда, ваша світлість! Ось – там. Ми туди нікого не пускаємо.

Муся помітила, що вхід до сусідньої кімнати перегороджений білою стрічкою.

От молодці, подумала вона, а то, бува, затопчуть геть усе, руками замацають та ще й попелом із власних папіросок притрусять – як тоді сліди шукати?!

А доктор Шерл писав, що...

Муся не встигла подумати про те, що писав про такі випадки невідомий белетрист, як біля неї схлипнула покоївка.

Генерал нервово відгукнувся на звук:

– Виведіть зайвих!

Іполит швидесенько відтіснив покоївку до коридору.

На мить завагався лише щодо Мусі – зайва вона тут чи ні – і обпікся об її суворий погляд, вирішив – ні, не зайва, ліпше не чіпати, і повернувся до місця дислокації.

– Крім убивці чи вбивць треба шукати те, що тут зберігалось, – сказав генерал Гурчик, з досадою в черговий раз обмацуючи стінки і навіть покришку сейфа.

– Що шукати треба, ваше світлосте?

– Креслення на цигарковому папері, – тихо сказав генерал і кивнув на запечатану залу. – Що там знайшли?

– Труп...

– Невже?

– Вибачте, ваше світлосте, – виструнчився череватий околоточний і почав доповідати по-формі: – Нічого надто особливого, пане генерале. Певно, пан інженер мав рандеву. На столі увесь джентльменський набір: цукерки, шампанське, квіти. Два бокали... А ось ще – запрошення.

– Запрошення? Що за запрошення?

– Пан інженер у відпустку збирався. Запрошення на судно «Цариця Дніпра».

Околоточний простягнув генералу цупку картонку.

Перед тим як прочитати, генерал обнюхав її, мов собака, підніс до очей:

– «Цариця Дніпра», перший круїзний рейс із Києва... Відплиття... Відплиття післязавтра... Не густо. Що ще?

– За попередніми даними, смерть настала між дев'ятою та дванадцятою годинами ночі. При огляді тіла нічого надзвичайного не виявлено. Усе чисто. Попередні версії: серцевий напад, отруєння їжею або напоями. Слідів пограбування немає. Крім... як ви зараз повідомили – креслення. Але про те нам відомо не було. Якщо судити з розташування тіла...

* * *

Але продовження нудної доповіді Муся вже не чула, а, непомітно прослизнувши за білу стрічку, жадібно всотувала кожну деталь у затишному алькові, що став, за її беззаперечним судженням, місцем хоч і не кривавого, але від того не менш цікавого злочину.

Блискавично відзначила деталі: стілець, на якому знайшли небіжчика, стоїть не по центру рояля. Гра в чотири руки?

Озирнулася: другий стілець надто показово присунутий до ломберного столика, ніби каже: я тут ні до чого.

Так само із бокалами. Один стоїть на покришці роялю, навпроти стільця небіжчика, – це його недопитий останній трунок. Другий – на столику, порожній і сухий.

Ноти на роялі!

Швиденько сховала – за пазуху, потім розберемось.

Помітила: пожовклий сувій, списаний дрібними «до-ре-мі» вручну – музика для гурманів.

Що ще?

Хуткіше! Доки не увалася нудна доповідь «по всій формі» в сусідній кімнаті...

Пробіглася по корінцях полиці з нотами, що висіла над роялем.

Підчепила нігтиком якийсь картонний краєчок, засунутий, певно, нашвидкуруч: на килим упав, ніби саме на такий дотик чекаючи, дагеротип, або, як нині кажуть, фотографія. Певно, схована нещодавно.

Ух ти! Одна з тих фривольних світлин, котрі татусь забороняє дивитися в модних журналах: оголена спина, тінь від капелюха з широкими крисами падає на гострі лопатки, вузьенькі бретельки натякають, що сукня на панянці (а, власне, чому саме панянці, якщо спина худа, майже підліткова?) все ж таки є.

Перевернула. Прочитала підпис: «Цариця Дніпра» возз'єднає нас навіки...»

Заверещати б від радості, але часу немає.

Доповідь спливає, годинник безбожно відраховує секунди.

Як там у доктора Шерла написано?

«...Мсьє Фуке дістав із саквояжа коробку з чорним порошком і м'який пензлик з білячого хвоста. Розсипав порошок по поверхні... Помахав пензликом... І перед його очима постав чіткий обрис широкої чоловічої долоні...»

Ну, пензлик, припустімо, не з білячого хвоста, але який є – такий є.

Муся швиденько дістала зі свого саквояжа коробочку з графітом, притрусила порошком край бокалу, що стояв на столику, і знову ледь не застрибала від радості: як і вчив доктор Шерл, цей геній кримінальної белетристики – дай йому бог натхнення на наступні брошурки! – на прозорому тонкому склі вималювався досить чіткий відбиток кількох пальців!

Що там далі у генія?

«...Мсьє Фуке дістав папір, що призначався для зовсім інших, побутових цілей, про мету яких автор вважає за потрібне промовчати (ох, який же він делікатний, цей доктор Шерл, просто душка!), намастив його власноруч приготовленим розчином на основі яєчних білків (нічого, обійдемося звичайним канцелярським клеєм!) і обережно промокнув проявлений відбиток...»

Стримуючи биття серця, Муся проробила те ж саме: намастила аркушик рідиною з пляшечки (відкривала зубами, адже взялася клеєм добряче!) і, немов до рани, приклала до візерунку.

От скажіть мені, любий татусю, двадцятье сторіччя на дворі, а ви все сперечаєтесь, чи має значення в антропометричному методі розслідувань таке беззаперечно цінне відкриття

сера Вільяма Гершеля про незмінність папілярного малюнка на поверхні шкіри?!

Ну і сперечайтесь далі!

А нам із доктором Шерлом своє робить!

У! Язик сам висунувся убік кімнати, де все раптом стихло.

Муся, озираючись на двері, обережно вклала аркуш між сторінками брошурки «Ескорт у смерть» (їі, цю улюблену останню книжку свого кумира, вона носила в саквояжі саме з метою зберігання в ній найсокровеннішого), вкинула до саквояжу інше знаряддя нещодавньої праці і завмерла біля рояля в невимушеній позі святої Агнеси якраз у ту мить, коли генерал Матвій Іванович Гурчик з'явився на порозі перед білою стрічкою і, як годиться, помітивши доньку, почав набиратися соком, як помідор у липневу спеку.

– Ти знову за своє? – насупився, підозріло зиркаючи на Мусю.

– Так цікаво ж, та-а-а-точку-у-у-у! – безневинно проспівала Муся, округлюючи і без того великі очі.

– Цікаво тобі, душе моя, буде у тітоньки грибочки солити. А сестриця моя в цій справі велика майстриня, – посміхнувся Гурчик, відхиляючи білу стрічку. – Ну, вилазь звідси – потяг чекати не буде!

Тяжко зітхаючи, Муся вибралася зі страшного місця і покірно пішла за татусем, стискаючи в руці заповітний саквояж...

* * *

...Потяг із Санкт-Петербурга до Кременчука з зупинкою на вузловій станції Глобино, де мешкала рідна тітка Мусі, вже пускав клуби пари і бив залізними вузлуватими колінцями, мов кінь.

Аристарх, несучи валізу, ледь встигав за несподівано стрімкою ходою Мусі.

За нею бігли генерал Гурчик і вірний Іполит, який на ходу розмахував щойно придбаним квитком у вагон номер 9.

– То їхати не хотіла, а то біжить мов навіжена... – бурчав генерал Гурчик, витираючи хусткою спітніле чоло.

Муся вихопила квиток з рук Іполита, цмокнула татуса в розпашілу щоку, скочила до вагону:

– Adieu, рара, бережи себе!

І зникла в темряві купе.

Аристарх поспішив занести за панночкою валізу і був випханий з вагона так само блискавично.

Муся визирнула у вікно, помахала ручкою:

– Ідіть! Не люблю довгих прощань.

Генерал гучно чхнув у носовичок, протер ним усередині форменого картуза, одягнув, ховаючи під козирком скупу батьківську сльозу, покивав доньці вказівним пальцем:

– Ти там... дивись... Не пустуй! На станціях не сходи, особливо в Києві: заблукаєш! Їдь аж до Глобина – там тебе тітонька зустрине!

І, аби уникнути зайвих сентиментів, заклавши руку за лацкан френча, кульгаючи, поважно рушив до виходу з вокзалу.

За ним дріботіли Іполит з Аристархом.

Озирнувшись востаннє на білу руку, що махала йому хусточкою з вікна купе, генерал Гурчик зробив крок у темряву вокзального приміщення.

За дві-три хвилини потяг видав трубний звук, пустив пару і – чух-чух! – почав важко набирати потрібну швидкість.

Зник, як не було.

Зникли і проводжаючі.

Якби пан генерал озирнувся, побачив би, що до останнього вагону на ходу вскочив невідомий чоловік.

Той самий, що їхав на закорках генеральського фаєтону...

Травень, 1911 рік, Київ

...Близько десятої години вечора з дверей майстерні, що належала секції КТПп, себто Київське товариство повітряного плавання, була обережно підчеплена нігтем і знята сургучева печатка поліцейського відділку.

Висока постать у чорному габардиновому макінтоші, в касторовому капелюсі фасону «Пушкін» темно-сірого кольору вільно і без наявних перешкод увійшла до майстерні і тихо причинила за собою двері.

Два-три кроки уперед – і під ногами заскреготіло розбите скло, уламки кераміки та інший мотлох, яким була всяяна підлога розгромленої майстерні.

Чоловік зморщився, немов від зубного болю, і пішов обережніше, широкими кроками ступаючи по запиленому промені місячного світла.

Дістав із правої кишені невеличку баклажку, скрутив їй срібне горлечко, зробив ковток. Але не проковтнув, а здійснив кілька характерних рухів щоками, прополіскуючи хворий зуб.

Зупинився над дивом уцілілим горщиком з декоративною пальмою, постояв у глибокій і сумній задумі – і з невимовним жалем виплюнув цілющу рідину прямо в горщик.

– Пияк – знахідка для шпигунів... – пробурмотів він.

І почав крок за кроком вивчати приміщення і той безлад, що панував у ньому.

Здіймаючи пил, повисував ящики столу, пошурхотів у них паперами.

Витягнувши збільшувальне скельце і підсвічуючи собі кишеньковим ліхтариком, ретельно вивчив плями на підвіконні, потім, опустившись на підлогу, винюхав кожен слід і там. Роздивився, помацав і простукав стіни, принюхався до повітря.

Зітхнув.

Помітив у кутку старе крісло. Підштовхнув до нього високий ящик.

Сів у крісло, зручно вмовившись між високими, протертими до сивини шкіряними бильцями, відкинувся назад, простягнув кінцівки на ящик, глибше насунув на чоло касторовий капелюх. І, здається, задрімав, увіткнувши ніс у комір макінтоша.

Хвилин за п'ять зі стану глибокої медитації його вивів легкий поворот дверної ручки. Чоловік розплющив одне око, але не поворухнувся. Темрява робила його непомітним.

Двері нечутно прочинилися.

У них увійшов хтось із ядучим шлейфом запахів Сінного ринку.

Ця друга тінь була менша і спритніша за іншу. Перші ж кроки по битому склу змусили її нашорошитися.

Тінь вхопила перше, що трапилося під руку – а був це самовар, що лежав у безладі на підлозі, як і багато інших речей, – і нумо драла!

І дала би драла, якби її, цю надто ароматизовану пахощами міського базару тінь, не зупинив спокійний голос, що несподівано пролунав з темного кутка:

– Поцупив – поділись з ближнім!

Тінь завмерла як стояла – спиною до нічного голосу.

З її рук із неймовірним дзвоном випав самовар. Перечекавши кілька секунд, тінь повернулася фасадом до витoku страшного голосу і напружено вдивлялася в куток.

Там чиркнув і загорівся сірник, шкваркнула папіроска, освітлюючи ніс і верхню губу нічного незнайомця.

Мисливець за самоваром напружено думав, чи варто втекти, адже з таким же успіхом, як сірник, міг клацнути і курок револьвера.

Вирішив: не варто.

Далі той, хто сидів у кутку, зняв свої довгі ноги з ящика і з гуркотом посунув його до нещасного злодюжки.

– Сідай, поговоримо.

Той покірно присів на самий краєчок, вивернувши ноги в обрізаних чоботах носачами до дверей – аби в разі чого таки чкурнути.

Завів печальну собачу пісню, дотримуючись двох нот:

– Я, дядечку, тільки пошакалити зайшо-о-ов – святий істиний хрест! – і осенив себе широким щедрим жестом. – Щоб мене роздуло через чотири коромисла! Щоб мені геена вогняна язик вузлом зав'язала! Відпустіте-е-е, дядечко-о-о-о! Богом клянуся!

Страшний чоловік випустив йому в обличчя довгу цівку диму, котрий з переляку так і скрутився бубликом біля його носа.

– Пошакалити – це святе, – зауважив з розумінням. – А от хто тут похазяйнував до тебе, можеш сказати?

Злодюжка якусь хвилю сидів із роззявленим ротом, вдивляючись у темряву і спалахи вогню від папіроски.

Потім цей рот поволі витягнувся в довгу улесливу посмішку.

Навіть картуза стягнув з копни немітої шевелюри:

– Олексій Богданович?! Пан Крапка?! Отець наш небесний! Простіть Христа-ради: не признав одразу. Ми ж вас знаєте як шануємо – один ви у нас і лишилися справедливий! Як ви Митьку-лома від суду несправедного відмазали! Та ми за вас... Та я... Я...

– Що ти? – кинув з презирством. – Ти гопота дрібна. Спец по самоварах. Ти мені ось що скажи: хто майстерню бомбив?

– Падлянки не зроблю – скажу як є: зуб даю – не знаю! Але якщо накажете – пущу свист, дізнаюся. Вам самолічно доповім. Це мені за честь!

– Свисту не треба, а от якщо дізнаєшся, хто звідси креслення міг поцупити, – отримаєш срібний карбованець.

– Хре... що? – не зрозумів злодюжка. – Яке хрещення? Ми всі люди хрещені, закон поважаємо. – І з надією знову завів: – Відпустіть, дя-я-я-ядечку Олексію Богдановичу, не загубіть душу святу!

– Те, що ви, антихристове плем'я, хресним знаменням прикриваєтесь, то мені не в новину. Я про інше: крес-лен-ня! Малюнки такі, на папері. Вони вашому братові не потрібні. Якщо ваші тут хазяйнували – прошу лише повернути. По-доброму.

– Креслення? – розгубився самоварник, чоло напружив: – Про це треба питати в тих, хто панкує. А ми люди прості, нам те креслення ні до чого. Але якщо вам потрібно – землю урюю!

– Уриеш, не сумнівайся, – кивнув страшний чоловік. – А завтра увечері скажеш, хто тут порядок наводив, ваші чи забродили.

– Наші вже третій тиждень на підсосі сидять, – тяжко зітхнув самоварник. – Можете самі пересвідчитись: у кнайпі на Сінному покотом лежать. Усі як один. Зуб даю: не наші то були.

– Ну ось про це ти мені і розкажеш. Завтра.

Надія є, подумав самоварник і улесливо підхопився з незручного ящика:

– Щоб мене геена вогняна...То відпускаєте, тату?

Страшний чоловік кивнув на пощерблений самовар:

– І це забери!

Злодюжка, підхопивши свою здобич, прожогом кинувся у двері.

Тільки шлейф ринкового аромату гойднувся на свіжому весняному протязі.

Олексій Богданович Крапка, колишній перший помічник обер-поліцмейстера департаменту, улюблений учень завідувача розшукового відділення, колезького секретаря п. Георгія Михайловича Рудого (до слова, засновника науково-технічного підходу в боротьбі зі злочинним світом), а нині – околоточний наглядчик і невдаха тридцяти двох років, знову поклав свої довгі ноги на ящик, насунув капелюха на чоло і поринув у медитацію...

* * *

...Що не кажіть, а військові оркестри – видовище урочисте і навіть зворушливе.

А якщо грають на набережній Дніпра та ще й перед відплиттям судна, то душа починає злітати над хвилями разом із чайками!

Військовий капельмейстер, сам схожий на чайку, змахує крилами і викликає зливу звуків із золотих тромбонів і сурм, а звуки такі, що самі рвуться в небо, здіймають над бруківкою дерев'яний настил разом із небесним музичним військом.

Позаду оркестру – Дніпрові схили, не зелені, а білі від цвіту.

Попереду – спалахують відблесками хвилі, не сині, а з золотавими і срібними загравами.

Посередині, у спалахах звуків і заграв, стоїть трипалубний білий пароплав «Цариця

Дніпра», котрий гострі на язики репортери вже охрестили «монстром», піддавши критиці намагання міської влади вдихнути життя в розвиток парового та ще й «круїзного» судноплавства.

Але нехай балакають газетярі, а відремонтований – саме під «круїзний»! – пароплав відпливає за годину. І поважних гостей на нім – хоч греблю гати.

Щоправда, не знають репортери, що високі гості – а є серед них і дипломати, і купці першої гільдії, і вся світська богема з усіх куточків імперії – квитки не купували.

А на запрошення Київського судноплавства – безкоштовно провести «п'ять пречудових днів» – відгукнулися залюбки.

І хоч витрати для компанії великі, а сенс у тому є: якщо перший круїз удасться на славу – на другий відбою не буде. І вже за великі кошти.

Тому каюти першого класу червоним оксамитом оббиті, палуби – білі, циганський хор та балет найняті, офіціанти – з кращих ресторацій. Навіть цирульня є, зал для показу сінема, салони для гри в карти і танців, посуд – з Китаю, напої – французькі, коров'ячих туш в льодовні – мов дерев у лісі.

Набережну теж довелося добряче підрихтувати. Тут і буфет просто неба, і ятки з квасом, і народні майстри, що вчать усіх бажаючих глечики ліпити. Панянки сміються, підштовхують ніжками гончарне коло, ручки білі в глину занурюють – одне задоволення дивитися!

Оркестр грає несамовито, купа роззяв, що вийшли подивитися на відплиття, купують карамельних півників.

Червоний килим стелиться від корми аж до бруківки – пані та панове з авто та екіпажів виходять метрів за тридцять від трапу, щоб усі їх побачити змогли.

Клацають і димлять триногі фотокамери, лякають голубів. Діти з батьками чи боннами – в матроських костюмчиках.

Сновигають продавці марципанів, квіткарки, самі схожі на букети (спеціально переодягали в костюми епохи Катерини Великої!), квіти на килим кидають.

А з палуби усю цю веселу карусель двоє кіношників у шкіряному вбранні «на фільму» знімають.

Усе як годиться, все солідно!

Пані та панове кофієм пригощаються за білими столиками. А вже як оркестр той душу рве

з тлінних тіл!

Свято!

Але не для всіх...

Принаймні для Мусі остання доба – мука пекельна. Мало того що годин зо двадцять не роздягалася, ідучи в спекотному потязі, так іще й, як виявилось, квитків на «Царицю Дніпра» немає і не буде!

На касі про це свідчить красномовний напис. Сердешна жіночка, що визирнула на стук з віконця, так і сказала: «Тільки за особистими запрошеннями!» І віконцем – клац!

От і сидить тепер Муся на своїй валізі зовсім без сил. Споглядає, як по червоному килиму щасливці проходять. На ній щільно застібнута блузка з високим коміром, уже не біла, а сіра, під капелюшком-канале голова непристойно свербить від спеки, черевички запилюжені, мов у вуличної торгівки. Нікому тут Муся не потрібна. Сидить, піт з чола непомітно витирає.

Звісно, не помічає, як за круглою афішею-діжкою ховається її невідомий «супровідник», який усі ці двадцять годин в тамбурі їхав за нею аж до самого Києва, спостерігає – що вона робитиме.

А робити їй немає чого. Хіба що також спостерігати за поважною публікою.

Хоча, сказати чесно, різна тут публіка. І поважна, і не дуже.

Ось біжить якась кудлата руда пані, за нею – череватий дядько в картатих брюках, сперечаються про щось. Муся посміхнулася: ну точно як курка з півнем.

– Фаїночко, голубонько, – досить голосно репетує «картатий», – та стійте ж заради Христа! Це ж усього на чотири дні!

– Та хоча б і на годину – не поїду! – ледь озирнувшись, відказує пані і різко зупиняється. – Ви що мені пропонували? Роль! А змушуєте дурня ламати! Сказала ж: ні, ні і ні! А якщо мене люди впізнають? Як потім шановній публіці в очі дивитись? Ха-ха-ха, – не засміялась, а так прямо і вимовила в обличчя товстуна. – Уявляю: Марія Стюарт пасажирів на пароплаві розважає! До того ж у ролі дружини якогось невідомого акторчика!

Пішла далі.

Картатий за нею дріботить, біля Мусі зупинився, піт з чола зірваним метеликом витер, шепоче сердито:

– Ач розігналася: Марію Стюарт вона буде представляти, клишонога! Та лише через мій труп!

І знову доганяє розлючену пані:

– Фаїночко, любонько дорогесенька, ріжете без ножа! Я ж капітану пообіцяв, що буде найкраща, найвеселіша актриса!

Фаїночка зупинилася.

– Я що, на клоуна схожа? – запитала грізно і з переможним виглядом вийняла з пухнастого ридикюля кольорову картонку, пішла на наступ – прямо на Мусю, пройшла повз – до білої урни у вигляді лев'ячої пащеки (Муся й не помітила, що біля урни сиділа). – Ось вам! – і вкинула картонку в пащеку.

Побігла далі, роздмухуючи червоні щоки.

Картатий товстун сумно заляк.

– Вбили... Зарізали...

Оглядівся, прошепотів: «Вішатись треба!» – і понуро побрів убік буфету рану душевну заливати.

Дивні люди, думає Муся, а сама убік лев'ячої морди косує – все їй цікаво.

Озирнулася, чи ніхто за нею не стежить. Інакше як панянці інститутського вигляду до урни руку засунути! Повагалася – засунула.

Витягла картонку, тією Фаїночкою вкинуту.

А вона така сама, як в убієнного пітерського інженера – «Запрошення...».

Час відплиття, номер каюти...

Хотіла Муся про Бога кілька добрих слів подумати, та часу на те немає: вхопила валізу – і на червоний килим. Як повноправна.

А тінь, що за афішею-діжкою причаїлась, – в обхід, навпростець, за адміністративну будівлю, де людей менше. На ходу чоботи скидає.

Чи не плавати зібрався?...

* * *

– Сонце, сонце лови! Знімай зліва!

Оператор, що крутив ручку кіноапарату, не випускаючи з зубів папіроси, гнівно зиркнув убік режисера – мовляв, сам знаю, як знімати!

Обидва стояли на нижній палубі, неподалік від капітана, і завзято знімали «документальну фільму» на замовлення Київського пароплавства.

– Зліва – в контражурі вийде... – відказав оператор і забуркотів крізь зуби: – Теж мені – Люм'єр... «Прихід потяга – відхід потяга» – тьху! На що час витрачаємо?

І голосно промовив:

– Мене, між іншим, на знімальному майданчику з мадам Холодною чекають!

– Не сумуй, брате, – поплескав його по плечі кудлатий режисер. – Тут роботи на чотири дні. Гроші добрі платять. Харч – за вищим розрядом. Лабораторія прямо в каюті: проявимо плівку, покажемо товстосумам – і тю-тю! Справжнє мистецтво творити!

Оператор незадоволено похитав головою і закрутив ручку.

– Цього павича відзніми... Крупняком! – шепнув режисер і гукнув до капітана: – Активніше вітайте гостей, пане капітане! Вас побачить світ!

Улещений такою перспективою капітан підніс руку до козирка, вклонився і замахав поважному панству другою рукою, скошуючи око на камеру: чи знімає.

Камера знімала. Публіка повільно рушала вгору сходами, віталася з капітаном.

Матроси, підхопивши багаж, проводжали пасажирів до кают.

На другій палубі вишикувалися офіціанти та інша обслуга.

Звішувалися з перил, витягали шиї. Не часто ж можна побачити стільки поважних людей разом!

Але дідько розбере, хто є хто.

Тому намагалися тісніше оточити мосьє Очінь, модного цирульника з самого Хрещатика.

Той знав усіх! І офіціанти, мов зграя пінгвінів, топталися біля нього, дослухаючись до влучних коментарів знавця вищого світу.

– Мій папаша половину Хрещатика перестриг! – між тим хвалився мосьє Очінь, кланяючись направо і наліво гостям. – А я далі пішов: усе київське високе панство стрижу. Вони без мене – нікуди! Я їм – і перманент, і зачіски по-французькому.

Звісившись з перил, закивав у поважну юрму:

– Ваше-сте... Ваше-сте... Мої вітання! Шарман! Гранд шарман!

«Ваше-сте», звісно, на кивок мосьє ніяк не реагувало, але хіба то важливо?

Офіціанти шорошили вуха і пошепки питали у знавця світського товариства:

– А це хто?

І той, набурмосившись, мов бойовий півень, гордо відповідав:

– Міністр фінансів, пан... м-м-м... «еспаньйолка» – мого виконання! З дружиною мадам Софі: вчора «сахарет» мені замовила – дві години вовтузився!

– А то? – знову питали офіціанти.

– Де? З «тюрбаном»? Холодний перманент? Це мадам Зінаїда Гі, – і знову взявся до поклонів. – Мое шанування і все таке інше! Феєрично! Беліссімо! – і до офіціантів: – Стригтися хотіла – відмовив. Вони зараз усі стрижуться, бо емансипе...

– Хто? Що?

– Одне слово – вільного поведження... Це нині в моді.

Пані та панове вервечкою здіймалися трапом і кожного усюдисущий мосьє Очінь знав особисто, з кожним мав спілкування, кожного стриг-голив чи не щодня.

Офіціанти завмирили в шанобі і навіть остраху: ось з якою людиною доводиться спілкуватися.

– А ось ті – хто? З папугою?

– «Бобрик» – то мосьє Шток – найкращий київський ювелір, козяча ти морда невчена!

– Сам ти морда! А поруч – хто?

– Тут усе сімейство: синок – це той, що з папугою. І дружина – ваше-сте, ваше-сте! – закланявся опасистій матроні, – Фіра Гераклівна. Перманент – крупний шарман!

– А то, певно, поважний птах...

– Еге ж, це гер Айзен, посол германський... Ваше-сте, мое шанування! Тужур! Тужур!

І все далі – у такому ж дусі. Усе і всіх знає мосьє Очінь.

А по-простому – Сидір Очкуренко, цирульня якого на Фундуклеевській, та, що «Зефір та Єва» називається...

Сходиться на палубі публіка.

Крутить ручку оператор.

Кланяється капітан.

Сновигають матроси.

Гримить військовий оркестр.

Але прибріхує мосьє Очінь: є персони, про яких краще помовчати, адже ані слова про них не зможе повідомити.

Скажімо, панна в фіолетовій, з муаровими візерунками сукні, в капелюсі з рясною вуаллю...

Уся з себе немов скрипка – така ж лискуча. За панною йшла служниця, тримаючи під пахвою лису білу левретку.

Не знав мосьє Очінь і поважної купчихи, що потужно пливла по червоному килиму в оточенні трьох черниць і чотирьох приживалок.

І високого пана в чорному макінтоші і капелюсі фасону «Пушкін».

Замикаючи урочисту ходу, на палубу увійшов циганський хор – зі співами і танцями.

Посадка закінчувалася.

Останньою трапом промчала юна особа, тягнучи поперед себе важку валізу, в'язанку книжок і чорний медичний саквояж.

Оркестр гримнув туш.

Проводжаючи замахали хустками.

Пароплав видав потужний гудок...

* * *

...Обійшовши сірий адміністративний будинок, переслідувач Мусі Петька Шнур (а це був саме він!) кинув на березі чоботи і куфайку, пірнув «стовпчиком» у сріблясті хвилі і сильними рухами погріб за той борт пароплава, де його не могла бачити ані поважна публіка, ані пан капітан із матросами.

Допливши до борту в оточенні чайок, котрі нахабно намагалися клюнути його в голову, вхопився за канати, вправно підтягнувся і вмить перелетів на розпечену палубу.

Відхекався. Полежав трохи і, лишаючи по собі мокру пляму, заповз під рятувальний баркас.

Пароплав повільно відійшов від берега...

* * *

Якщо ви не панночка дев'ятнадцяти років і не їхали добу в задущливому вагоні, не сиділи дві години на валізі на спекотному київському сонечку на набережній і на вас немає довгої спідниці в формі дзиги та ще й корсета, фільдеперсових панчішок з тісними ненависними підв'язками і капелюха-канотье, котрий не захищає від сонця, а, швидше, приховує добу немите спітніле волосся, і блузон ваш білий, а не сірий від пилу, і замшеві чобітки не в сивих зализинах бруду – ви навряд чи зрозумієте, з яким шаленим почуттям щастя і насолоди Муся, Марія Матвіївна Гурчик, зачинила за собою двері каюти під номером 23.

Як вона кинулася до широкого ліжка, на ходу скидаючи черевички – та так, що один полетів управо – прямо в стелю і, здійснивши рикошет, осів на іншому боці від саф'янового крісла, а другий – вліво, влучивши у дзеркало.

І це ще не все! Немов бомби, впали з її рук на різні боки валіза, саквояж і оберемок книг, влучним рухом канотье осіло на гачку вішалки, між тим як юна панночка вже висмикувала з-під розстебнутої на ходу блузки ненависний корсет.

О, зараз їй могла би позаздрити сама багаторука індійська богиня Калі – навіть вона не

могла б роздягнутися швидше!

Але в Мусі на те величезний досвід, можна сказати – звичка!

Мить – і Муся вже відкинулася на ліжку, стягуючи з високо піднятої вгору ніжки ненависну «другу шкіру» – фільдеперсову панчішку.

Уже хотіла приступати до другої, як трапилася прикра несподіванка.

Двері ванної кімнати відчинилися, і на порозі з'явилася чоловіча постать.

Оголений торс, рушник на голові – та ще й зі свистом з опери «Ріголетто» сеньйора Джузеппе Верді.

Так і закликали обидва: Муся з піднятою догори ніжною, невідомий пан – з присвистом, що застряг у горлі.

Тільки зараз помітила Муся на вішалці біля дверей чорний макінтош у парі з капелюхом «Пушкін».

Випросталась, блузку почала нервово застібати, кинуту на килим панчішку ногою під ліжко заштовхувати.

Невідомий пан першим отямився.

Витяг з валізки (виявляється, тут і валізка його стояла!) білу сорочку, накинув на плечі й іронічно так (зовсім зневажливо) – до Мусі:

– О-о! Нарешті і супружниця моя з'явилася! Спізнюєтесь, рибонько!

– Що? Яка ще «супружниця»?! – розгнівалася Муся такому дурному жарту. – Я, певно, каютою помилилася.

Схопилася, червоніючи, що доведеться на очах у нахаби корсаж і панчішки підбирати.

– Навряд чи, – відказав той спокійно. – Який у вас номер?

– Двадцять третій, – сердито буркнула Муся, шукаючи чобіток.

– Ну то ніякої помилки немає! Так що – прошу до сімейного гніздечка! Як мені вас називати – рибонькою підійде?

– Та що ви собі дозволяєте, вельмишановний! – скинулася Муся. – Ніяка я вам не

рибонька! Чи ви при своєму глузді?

А сама тишком-нишком до дверей відступає і міркує, чим вдарити посіпаку в разі чого: он де, біля дверей у вузькому кованому кошику, парасоль стирчить.

Можна – кошиком, можна – парасолем.

Але нахаба не квапиться свою чорну справу робити.

Зупинився навпроти і сам очі вирячив:

– Як? Хіба вас не попередили?

– Це ж про що? – обережно питає Муся, а сама вже й за ручку парасоля взялася – важенький, гостроносий – цілком підійде для захисту.

– Як про що? – своєю чергою здивувався той. – Ну ви ж – актриса?

Стоп, думає Муся, хто знає, з якого дива та примхлива Фаїночка запрошення в лев'ячу пащеку відправила.

Порахувала до десяти, перед тим як відповісти: завжди так робила, як колись батько навчив, промовила невпевнено:

– Актриса? А... Ну, так... Нібито...

– Ну і я – актор! – зрадів нахаба, витираючи голову рушником.

І закривлявся огидно, переходячи на театральний басок:

– Колись у Маріїнському представляв! Бувало, як вийду на сцену...

І заволав гидотно, ніби розспівування робив перед роялем:

– О! О-о-о! Мі! Мі-і-і-і...

Сказати до слова, Муся театру не любила.

Усі п'єси, що на сценах йшли, перечитала, а от як люди перед людьми кривляються – терпіти не могла.

Тому скривилася, немов почула скрегіт монети по склу – від цього звуку у неї завжди печінки переверталися. А той, помітивши таку зневагу, заволав ще огидніше:

– А ось ще: «Бить іль не бить»?! Ви як гадаєте, до речі? Або: «Молілась лі ти на ніч, Дездемона?»... – і додав нормальним голосом: – Ну і все таке інше... Тепер ось будемо з вами на пару шановну публіку розважати!

І знову дав басові ноти:

– О времена! О нравы!!! О! О! Мі! Мі – до!

І без жодного переходу:

– Дозвольте відрекомендуватися – Олексій! Прізвища не називаю – надто воно відоме...

– Муся, – розгублено промовила Муся, – точніше – Марія. Марія Матвіївна. Тільки я все одно нічого не розумію. Що ви там про шановну публіку говорили?

Той Олексій аж по колінках себе вдарив.

– Вас, певно, погано проінструктували, рибонько?

– Ніяка я вам не... – не встигла вставити Муся, як повідомив нахаба наступне: що «з метою розваги високих гостей пароплаву – чисто конфіденційно! – найняті вони сюди, аби утворювати невимушену атмосферу, танці та ігрища заводити, спонукати до гри в карти, до замовлення напоїв у шинквасі та збадьорювати пристрасті».

І додав:

– Воно ж, поважне панство, у своїх «лямурах-тужурах» та справах державних і купецьких геть закостеніло. Треба їхні почуття збуджувати, до пристрастей спонукати! Мусимо їх, мов суп учорашній, розмішувати, щоб уся морква з буряком на поверхню полізла!

Про моркву з буряком Муся мало що второпала, але зрозуміла, що втрапила в халепу, яка їй зовсім ні до чого.

Насупилась:

– Так ми що – тут разом мусимо жити? В одній каюті? Та де таке видане? Я негайно ж піду до капітана і...

– ...і нас обох на берег відішлють! – сказав він.

– Це чому ж?

– Яка нетямуща напарниця мені дісталася! – обурився. – А умови контракту? А харч як відпрацьовувати?

Хоч була Муся панночкою, що шануватися мусила б, але не втрималась – свиснула:

– Оце так...

Той побачив, що напарниця заспокоїлась, і каже:

– Ну, якщо вам на берег треба – можете йти до капітана.

– Не треба! – скрикнула Муся і безпомічно роздивилася довкола: ліжко ж тут одне.

– Не хвилюйтеся, – зрозумів він. – Я на тім канапе вмощуся. На вас посягати не збираюся. Ви мені не до смаку. Ну як – згода?

– Згода, – шморгнула носиком Муся.

– От і добре, – зрадів акторчук. – Попереджаю одразу: хроплю, димлю, зловживаю!

І демонстративно дістав звідкись баклажку, відкрутив срібну голівку – ковток зробив.

Муся лише зітхнула тяжко.

Блузку і зачіску поправила, валізу відкрила – треба ж до вбиральні сходити, пил з себе дорожній змити, переодягтися.

Акторчук допоміг розкидане до купи зібрати, оберемок з книжками на стіл поставив, глянув презирливо:

– Любовні романчики почитуєте?

Тут уже Муся не витримала, руки його погані з книжок скинула:

– Це кримінальні історії доктора Шерла! Не ваш клопіт!

– Добре, добре, – заспокоїв він. – Приведіть себе до ладу – і підемо працювати. Вечеря наближається. А нас тут задарма годувати не будуть!

І влігся на своє канапе з мерзенним співом:

– Сме-е-ейся, паяц, над разбітою любов'ю-ю-ю-ю!!!

Чмихнула Муся, речі чисті з валізи дістала (так, щоб його нескромне око не побачило ані краечка білизни) – і прожогом кинулася до вбиральні.

Дідько з ним, подумала, аби лише плисти!

* * *

Повітове містечко Глобине, де мешкала сестра пана генерала Параскева Іванівна, власниця парового млина з крупорушкою, розташоване на притоці Псла – Сухому Омельничку, річечці не знаменитій, проте тихій і мальовничій.

За переписом від 1910 року в Глобиному нарахували близько п'яти тисяч мешканців. Точніше, п'ять тисяч двадцять вісім, двадцять душ з яких проживали в маєтку пані Гурчик-Магденко.

Пані генеральська сестра і удова поміщика Магденка була жінкою доброю і довірливою, а до того ж перейняла від свого чоловіка неабиякий патріотизм щодо рідних місць і нізащо не піддавалася на умовляння брата продати помешкання і перебратися до сирі «північної столиці».

До того ж як чиста і добра душа приймала «на довічне утримання» чи не всіх, хто називався прізвищем Апостол. Себто іменем того славного гетьмана, який заснував біля старого Ромодановського шляху маєтність і саме село Глобине «на купленому ґрунті».

Отже, на подвір'ї Параскеви Іванівни проживало людей зо двадцять «нащадків» славного гетьмана Данила Апостола. Усім сердешна Параскева Іванівна знаходила місце і заняття – прилаштовувала до праці на цегельний завод, на цукроварню, найбільш «схоженьких» на відомого пращура (зокрема тих, хто майстерно скошував одне око) залишала на своєму паровому млині з непоганою платнею у два срібних карбованці на місяць з повним забезпеченням харчами і житлом.

Не маючи власних дітей, Параскева Іванівна обожнювала свою єдину небогу-сирітку Мусеньку і щоліта намагалася відгодувати її своїми варениками, до яких мала неабиякий хист.

От і в цей день на галявинці перед маєтком варила Параскева Іванівна варення з вишень – заготовки робила вже зараз, щоби взимку відіслати до лютої півночі слоїків зо тридцять-п'ятдесят для любої небоги.

На галявині кипіли й пінилися кілька мідних казанів.

Служниці під керівництвом невгамовної хазяйки збирали рожеву пінку в полумиски,

розливали вже готове варення в слоїки, тихо наспівували.

Одне слово, ідилія – тиха сонячна днина, ті золоті хвилини, коли ангели злітають з небес, щоби подивитися, який лад панує на землі.

Але так тривало недовго.

На веранду мов ошпарений вискочив лакей Андрійко (Параскева Іванівна, за старою звичкою, тримала лакея, одягнутого в яскраві «народні» шати) і заволав на всю околицю:

– Параскево Іванівно!

Поводження у пані було вільним, тому і гукнув по-простому, так, як пані любила.

Від несподіванки Параскева Іванівна здригнулася і так хитнула головою, що з перенісся впав у мідний казан її монокль разом із довгим срібним ланцюжком.

– Тьху, лихоманець, налякав! – скрикнула пані, з жалем дивлячись, як тоне у вишневих бурунах монокль. – Ну що в тебе, Андрійку, за голос такий, мов у сурми ерихонської? Тобі б на кліросі співати. Що сталося?!

Андрійко махнув рукою вбік розчинених дверей і промовив шанобливо:

– Там братчик ваш, Матвій Іванович, – на дроті...

Цю фразу він навчився вимовляти недавно, коли минулої зими його світлість генерал Гурчик подарував сестриці телефонний апарат, схожий на голову оленя.

Не любила Параскева Іванівна новітніх витребеньок! Куди краще розсильного послати або поштового голуба...

Витерла руки об фартух, жестом наказала дівчинці-служниці монокль врятувати і пішла за Андрійком до передпокою, де той «олень» золоторогий стояв, хай йому грець!

У цю мить сидів генерал Гурчик в своєму кабінеті біля столу на Адміралтейській зі слухавкою в руках, чекав, доки з неї голос дорогої сестриці долине.

А як долинув, то одразу ж і запитав:

– Ну як, душе моя, сестричко, тобі Мусінька сподобалась? Виросла?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<http://www.litres.ru/iren-rozdobudko/podv-yna-gra-v-chotiri-ruki/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.